

Основні публікації, що додатково висвітлюють зміст дисертації

57. Ясь О. Рецензія як вид наукової продукції (Кілька думок до постанови проблеми) / О. Ясь // На службі Кліо : Зб. наук. пр. на пошану Л.-Р. Винара. – Київ – Нью-Йорк – Торонто – Париж – Львів : Місіонер, 2000. – С. 660–669.
58. Ясь О. Исторична доба у світлі наукової дискусії української еміграції другої половини 40-х рр. XX ст. (Б. Крупницький, В. Петров) / О. Ясь // Молода нація : Альманах. – 2002. – № 2. – С. 24–39.
59. Ясь О. Образи Переяслава в українській історіографії академічної доби (початок XIX – кінець 80-х років XX століття) / О. Ясь // Переяславська рада 1654 року : (Історіографія та дослідження). – К. : Смолоскип, 2003. – С. 524–604.
60. Ясь О. Українська зарубіжна історіографія 1945–1991 рр. у світлі рефлексій її репрезентантів / О. Ясь // Ейдос : Альманах теорії та історії історичної науки. – К. : НАН України. Ін-т історії України, 2005. – Вип. 1. – С. 333–357.
61. Ясь О. Фрагмент як форма мислення : романтичний світ Михайла Максимовича / О. Ясь // Terra Cossacorum : Наук. зб. на пошану д. і. н., проф. В. Степанкова. – К. : НАН України. Ін-т історії України, 2007. – С. 477–516.
62. Ясь О. Історія як міф. «Гетьман-відступник» у рецепції М. Костомарова / О. Ясь // Гетьман Іван Мазепа : постать, оточення, епоха : Зб. наук. пр. – К. : НАН України. Ін-т історії України, 2008. – С. 145–169.
63. Ясь О. Дегероїзація козацтва та пошуки аксіологічного взірця в історичній візії Пантелеймона Куліша / О. Ясь // Студії з україністики : Зб. наук. пр. – Рівне : Видавець О. Зень, 2010. – С. 139–146.
64. Ясь О. Незвичайний позитивіст Володимир Антонович / О. Ясь // Україна кризь віки : Зб. наук. пр. на пошану академіка НАНУ В. Смолія. – К. : НАН України. Ін-т історії України, 2010. – С. 863–892.
65. Ясь О. Олена Компан – дослідниця ранньомодерного українського міста / О. Ясь // Українки в історії. Нові сторінки. – К. : Либідь, 2010. – С. 80–86.

АНОТАЦІЯ

Ясь О. В. Українські історики у світлі культурних епох і стилів мислення початку XIX – 80-х років XX ст. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни. – Інститут історії України НАН України. – Київ, 2014.

У дисертації розглянуто тексти та дослідницькі практики знаних представників українського історіописання початку XIX – 80-х рр. XX ст. у світлі культурних епох і стилів мислення. Із перспективи пізньопросвітницької історіографії та раннього романтизму проаналізовано багатотомні історії Д. Бантиша-Каменського й М. Маркевича, зокрема їх сприйняття в культурному просторі імперії Романових. У руслі романтичної парадигми представлено численні та розмаїті тексти М. Максимовича, М. Костомарова, П. Куліша, визначено їх роль у професіоналізації українського історіописання. У контексті поширен-

ня «першого» позитивізму окреслено стильові сполучення й інструментальні вподобання у студіях В. Антоновича та М. Драгоманова. Проаналізовано дослідницькі стратегії «критичного» позитивізму, соціологізації, віталізму (філософії життя) в монументальному проєкті «Історії України-Руси» М. Грушевського. Висвітлено неоромантичні візії української минувшини у працях В. Липинського та С. Томашівського. Показано змагання різних підходів у світлі «масової» історії в українській історіографії 1920-х рр., зокрема розглянуто концепцію «генетичної соціології» М. Грушевського, теорію «єдиного процесу» М. Слабченка, конструкцію «господарської автономії» України О. Оглоблина та спробу більшовицько-марксистської соціологізації історії М. Яворського. Подано огляд текстів Б. Крупицького й О. Оглоблина, а саме простежено відображення викликів повосенної соціогуманітаристики та старих інтелектуальних поррахунків українського історіописання в їхніх працях еміграційного періоду. Проаналізовано рецепцію концептуальних пропозицій західної соціогуманітаристики в переддень «антропологічного повороту» в текстах Б. Крупицького. Розглянуто студії Ф. Шевченка та О. Компан як представників реформістського (нонконформістського) напрямку в українській радянській історіографії.

Ключові слова: культурна епоха, стиль мислення, українська історіографія, пізнє просвітництво, романтизм, позитивізм, неоромантизм, соціологізація історії, «антропологічний поворот».

АННОТАЦІЯ

Ясь А. В. Украинские историки в свете культурных эпох и стилей мышления начала XIX – 80-х годов XX в. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени доктора исторических наук по специальности 07.00.06 – историография, источниковедение и специальные исторические дисциплины. – Институт истории Украины НАН Украины. – Киев, 2014.

В диссертации рассмотрены тексты и исследовательские практики выдающихся представителей украинского историописания начала XIX – 80-х годов XX в. в свете культурных эпох и стилей мышления. С перспективы позднепросветительской историографии и раннего романтизма проанализированы многотомные истории Д. Бантыша-Каменского и Н. Маркевича, в т. ч. их восприятие в культурном пространстве империи Романовых. В русле романтической парадигмы представлены многочисленные и разнообразные тексты М. Максимовича, Н. Костомарова и П. Кулиша, в частности определена их роль в профессионализации украинского историописания. Показано, что труды украинских историков-романтиков оказали значительное влияние на формирование культурного пространства дореформенной Украины, в частности придали значительный импульс национальному мифотворчеству и способствовали кардинальным трансформациям на ниве украинского историописания. Доказано, что культурная эпоха позитивизма не только унаследовала и трансформировала классические образцы мышления просветительского рационализма, но и его устремления к улучшению «природы» самого человека. Очерчены стилевые сочетания и инструментальные предпочтения в трудах В. Антоновича и М. Драгоманова в контексте распространения «первого» позитивизма, в частности применение историко-сравнительного и типологического методов, факторного подхода и

стадиальной концептуализации. Рассмотрены исследовательские стратегии «критического» позитивизма, социологизации и витализма (философии жизни) в монументальном проекте «Истории Украины-Руси» М. Грушевского. Показано, что в основу конструкции «Истории Украины-Руси» положена идея исторической жизни народа / нации, которую М. Грушевский стремился представить во всём эволюционном многообразии, генетической связи и фактографической полноте. Освещены неоромантические концепции украинской истории в трудах В. Липинского и С. Томашиевского. Представлены харизматическая персонификация, героизация, символистская эстетика и волюнтаристское истолкование истории в текстах В. Липинского, которые также тяготели к теориям циркуляции элиты В. Парето и Г. Моски. Разбирается неоромантическая концепция С. Томашиевского, как апология идеи Галиции («украинского Пьемонта») и её исключительного культурного и политического предназначения в украинской истории. Освещена борьба различных подходов на поле «массовой» истории в украинской историографии 1920-х гг., в частности проанализированы концепция «генетической социологии» М. Грушевского, теория «единого процесса» М. Слабченко, конструкция «экономической автономии» Украины А. Оглоблина, попытка большевистско-марксистской социологизации истории М. Яворского. Произведён обзор текстов Б. Крупицкого и А. Оглоблина, в частности прослежено отражение вызовов послевоенной социогуманитаристики и инерции старых интеллектуальных проектов украинского историописания в их работах эмиграционного периода. Проанализирована рецепция концептуальных предложений западной социогуманитаристики (экзистенциализм, персонализм, антропоцентризм, культурная антропология) накануне «антропологического поворота» в текстах Б. Крупицкого, в частности представлена его «волновая» схематизация исторического процесса в виде «прерывистой» или «ломаной линии», «толчков», «скачков», «зигзагов» и т. п. Рассмотрены работы Ф. Шевченко и Е. Компан как представителей реформистского (нонконформистского) направления в украинской советской историографии. Показано, что идея «суда истории» как профессионального кодекса украинского советского историка в трудах Ф. Шевченко и тезис об истории как «точной науке» в текстах Е. Компан были своеобразными попытками реконцептуализации старых историографических подходов на культурном поле украинского республиканского нарратива.

Ключевые слова: культурная эпоха, стиль мышления, украинская историография, позднее просвещение, романтизм, позитивизм, неоромантизм, социологизация истории, «антропологический поворот».

ANNOTATION

Yas' O. V. Ukrainian Historians in the Perspective of Cultural Eras and Styles of Thinking of the Early 19th – 80s' of the 20th Century. – Manuscript.

The dissertation is presented for a doctor's academic degree in historical sciences by the specialty 07.00.06 – Historiography, source study and special historical disciplines. – Institute of History of Ukraine, National Academy of Sciences of Ukraine. – Kyiv, 2014.

The thesis deals with texts and research practices of the prominent representatives of Ukrainian historiography recording of the 19th to the 80s' of the 20th century in the perspective of

cultural eras and thought styles. From the standpoint of the Late Enlightenment history recording and early Romanticism, the multi-volume history by D. Bantysh-Kamensky and M. Markevych, including their perception of the cultural space of the Romanov Empire, were analyzed. The numerous and diverse texts of M. Maksymovych, M. Kostomarov and P. Kulish are presented within the romantic paradigm, in particular, their role in the professionalization of the Ukrainian history recording was defined. The communication style and instrumental preferences in the studies of V. Antonovych and M. Drahomanov were outlined in the context of distribution of the "first" positivism. The research strategies of the "critical" positivism, sociologization and vitalism (philosophy of life) were studied in a monumental project of the "History of Ukraine-Rus" by M. Hrushevs'kyi. The neo-romantic visions of Ukrainian history were illuminated in the writings of V. Lypyns'kyi and S. Tomashivs'kyi. The competition of different approaches in the "mass" history of Ukrainian historiography of the 1920s' was shown, in particular the concept of the "genetic sociology" of M. Hrushevs'kyi, the theory of the "single process" of M. Slabchenko, the design of "economic autonomy" of Ukraine by O. Ohloblyn and the attempt of the Bolshevik-Marxist history sociologization by M. Yavors'kyi. The review of B. Krupnyts'kyi's and O. Ohloblyn's texts is provided, including the reflection of the post-war challenges of social humanism and old intellectual settle scores of the Ukrainian historiography recording is traced in their works written during the exile period. The reception of conceptual proposals of the Western social humanism is analyzed on the eve of "anthropological turn" in the texts of B. Krupnyts'kyi. The studies of F. Shevchenko and O. Kompan as the representatives of the reformist (non-conformist) movement in the Ukrainian Soviet historiography were reviewed.

Keywords: cultural epoch, thought style, Ukrainian historiography, Late Enlightenment, romanticism, positivism, neoromanticism, sociologization of history, "anthropological turn".

Підписано до друку 04.11.2014. Формат 60x84/16
Ум.друк.арк. 1,9. Обл.вид.арк. 2,5.
Наклад 100 прим. Зам. 50.2014 р.

Поліграф. д-ця Ін-ту історії України НАН України
Київ, вул. Грушевського, 4